

DETERMINAREA CERCULUI DE SUSPECȚI ÎN CADRUL URMĂRIII PENALE ÎN IPOSTAZA INFRAȚIUNILOR DIN SFERA FINANCIAR BANCARĂ ȘI NEBANCARĂ

DETERMINATION OF THE CIRCLE OF SUSPECTS WITHIN THE CRIMINAL PROSECUTION OF CRIMES IN THE BANKING AND NON-BANKING FINANCIAL FIELD

Dumitru CUCU, ORCID: 0000-0001-8766-5707

Universitatea de Stat din Moldova

Chișinău, Republica Moldova

CZU: 343.123:343.37:343.5

e-mail: dumitru.lawyer@gmail.com

This scientific item covers aspects related to the investigation of banking and non-banking financial crimes. In the content of this article, several ways are analyzed to determine the persons suspected of committing crimes in the financial sphere. Regarding the determination of the circle of subjects, the criminal prosecution body is to apply to the investigation both open criminal prosecution actions and secret criminal prosecution actions (special investigative measures), as described below. Thus, the author of this material tried to make a delimitation and selection of criminal prosecution actions, which are more effective in investigating this type of crime. It is to be taken into consideration that the criminal investigation actions and the special investigation measures presented in this article are not exhaustive and any other investigations are welcome, but will be highlighted in other scientific research.

Cuvinte-cheie: piață financiară, piață bancară, piață nebanară, credit, investigator sub acoperire, politică de creditare, fraudă.

Scopul prezentei lucrări constă în aplicarea mijloacelor și metodelor de investigare criminalistică pentru conturarea, îngustarea cercului de persoane suspecte în fraudarea instituțiilor de creditare, prin aplicarea unui complex de măsuri tactice criminalistice, întru atingerea scopului procesului penal, la general, și, în particular, aflarea adevărului obiectiv. Inclusiv scopul lucrării rezidă elaborarea inițială a potențialilor făptași implicați în actul penal de fraudare (manipulare) a pieței financiare.

Metodica cercetării unor categorii de infracțiuni este compartimentul final al criminalistici și reprezintă un sistem științific fundamentat de recomandări privind utilizarea prevederilor teoretice generale, mijloacelor și metodelor tehnicii criminalistice, tezelor și procedeele tacticii criminalistice la cercetarea, descoperirea și prevenirea unor categorii concrete de infracțiuni [1].

În opinia notoriului savant criminalist Mihail Gheorghiuță, criminalistica, ca și orice altă știință de sine stătătoare, elaborează metode proprii de cunoaștere a realității (faptele reale) aplicând și metode din diverse domenii ale științei contemporane [2. p. 27].

Din nefericire, doar instrumentele specifice dreptului penal pot limita tendința de fraudare a instituțiilor de credit [3, p. 9].

Convențional, în Republica Moldova piața financiară se conturează în tipul de bancară și nebancară. Această distincție vizează autoritățile centrale de supraveghere a piețelor financiare, Comisia Națională a Pieței Financiare fiind autoritatea care supraveghează piața financiară nebancară și Banca Națională a Moldovei fiind autoritatea centrală care reglementează și supraveghează piața financiară bancară [4].

Or, încălcarea regulilor de creditare și acordare a împrumuturilor, în special prin neglijarea cerințelor de lichiditate, prudență, poate genera șocuri, dezechilibre, instabilitate, crize în sistemul financiar-bancar sau nebancar care, la rândul său, poate evolua în incapacitatea de plată a băncilor (riscuri sistemice), riscul de lipsă a lichidităților. Incapacitatea de plată a unei bănci din sistemul bancar al statului generează pe cale de consecință tensionarea întregului sistem bancar, instabilitate și presiune pe restul băncilor din cadrul sistemului care ca finalitate se poate transforma în colaps financiar-bancar (reacție în lanț) [5].

În sistemul bancar al Republicii Moldova, activitatea de creditare a agenților economici este condiționată și de obiectivele pe care le urmărește:

- acumularea și redistribuirea temporară a mijloacelor bănești pe piața financiară;
- creditarea economiei în scopul creșterii veniturilor bănești;
- acordarea de credite și de mijloace bănești suplimentare în economie pentru menținerea agenților economici;
- punerea în circulație a instrumentelor de credit;
- dezvoltarea evaluării proceselor investiționale în scopul creditării etc.

Baza pentru formarea și dezvoltarea proceselor de creditare, precum și caracteristicile lor, o constituie **politica de creditare**. Cu ajutorul acestei politici băncile comerciale din Moldova efectuează plasamente profitabile a pasivelor în diverse produse de creditare cu condiția consolidării portofoliului de clienți și optimizării riscurilor financiare.

Politicele de creditare a băncilor comerciale din Republica Moldova, *inter alia*, vizează:

- satisfacerea cererii de credit din societate;
- prevenția (riscurilor de credite neperformante) combinată cu diligența [6];

Un rol central în prevenirea creditelor neperformante revine autorității centrale de supraveghere care este Banca Centrală, în Republica Moldova fiind Banca Națională a Moldovei și Comisia Națională a Pieței Financiare în domeniul creditării nebancale. Rolul acestor autorități de reglementare, autorizare și supraveghere constă în emiterea actelor regulatorii în domeniile strict atribuite și controlul, monitorizarea, intervenirea, sancționarea participanților pieței [7].

În activitatea ofițerului de urmărire penală o importanță esențială au cunoștințele și experiența în domeniul criminalisticii, care îl ajută să caute, să aleagă și să înțeleagă mai bine informația de care are nevoie sau pe care deja a obținut-o. Cunoștințele și experiența

profesională mai sunt și o condiție a activizării imaginației, care îl va ajuta să restabilească evenimentul infracțiunii în formă de caracteristică criminalistică a acestuia [8].

Infracțiunile din domeniul financiar-bancar și nebanancar comportă anumite trăsături proprii doar lor. Derivând din practica organelor de urmărire penală, aceste tipuri de infracțiuni sunt săvârșite de un cerc de subiecți din mediul intelectual, care dețin un anumit minim de cunoștințe în domeniu sau cu vaste experiențe în domeniul financiar contabil, de administrare sau de business. Potrivit regulii generale a obiectului probațiunii stipulate în art. 96 din Codul de procedură penală, organului de urmărire penală îi revine sarcina și obligația de a dovedi circumstanțele specifice faptelor penale financiar bancare [9].

Abordând metoda modelării la investigarea infracțiunii prevăzute de art. 239 din Codul penal, trebuie avut în vedere aspectul că la creditarea sau obținerea unui împrumut de la o instituție de credit (fie bancă sau entitate nebancaară) de multe ori participă un cerc mai larg de participanți. Organului de urmărire penală îi revine sarcina de a stabili și modela întreaga schemă infracțională (prin semne grafice sau cu ajutorul softurilor de calculator), precum funcționarii bancari care, contrar cadrului normativ, au acceptat debursarea creditului și legătura lor cu potențialii beneficiari sau garanți.

În linii mari, categoria de observații se aplică cu semnificația percepției premeditate și consecvente a unui obiect sau fenomen în vederea cunoașterii acestuia și a elementelor ce îl particularizează. Drept una dintre principalele forme de cunoaștere a realității lumii materiale, observația se caracterizează prin natura sa deliberată și, în prealabil, orientată. Percepția imediată, originală și consecventă constituie forma inițială esențială a procesului de identificare a obiectelor, fenomenelor și faptelor cu semnificații criminalistice [10].

Afacerile entităților reglementate ale sistemului financiar sunt afaceri cu un înalt grad de risc, antrenând economiile unui mare număr de persoane.

Acordul Basel II permite băncilor să opteze între un model de bază (standard, simplificat), în care calculul pornește în principal de la factori cantitativi, și mai multe modele modele avansate, care pun accentul pe factorii calitativi ai portofoliului și permit adaptarea în funcție de necesități pentru fiecare bancă în parte [11, p. 101, 103].

O deosebită importanță prezintă versiunile elaborate în baza declarațiilor suspectului referitor la circumstanțele infracțiunii, scopurile și modalitățile comiterii ei, la alibiul bănuitului [12, p. 329]. Indiferent de poziție, recunoaștere integrală /parțială sau de contestare, bănuitului, învinuitului i se va solicita să declare tot ce știe despre fapta comisă [13, p. 395]. Un aspect important urmează a fi punctat pe procedeele relatării libere și consecutive a faptelor.

Tactica obținerii declarațiilor suspectilor în cadrul investigațiilor penale ale crimelelor din sfera financiar-bancaară și nebancaară urmează a fi nuanțată și adaptată la specificul acestor infracțiuni. Or, în final pentru organul de urmărire penală este important de a stabili adevărul pe caz și numai bănuitului sau învinuitului de regulă îi sunt cunoscute cel mai bine detaliile și obiectivele fixate la săvârșirea faptei penale. În această situație un rol-cheie în aceste audieri îl joacă intuiția organului de urmărire penală.

În acest context savanții din domeniul psihologiei conchid următoarele aspecte importante.

Astfel, psihologul american David Mayers vorbește despre importanța cunoștințelor (învățării) inconștiente. Aceasta înseamnă că ceea ce cunoști, dar de fapt nu cunoști despre un fenomen, aspect, de regulă are o influență mai mare decât ar avea o închipuire despre acesta.

Cunoștințele (învățarea) inconștiente, indiferent la trăsăturile sale subtile, în esență pot forma, contura niște stereotipuri destul de flexibile.

Acumularea de experiență și **cunoștințele tacite** ocupă un rol destul de important în procedeele de audiere a suspectilor în crimele financiare. Gândirea academică și motivarea ne ajută să înțelegem de ce anumite persoane obțin succes în activitatea profesională.

Cunoștințele tacite rezidă în cunoașterea neaccentuată, care s-a acumulat de-a lungul experienței, însă nu intenționat. Dicționarul de filosofie ne informează că cunoștințele tacite de regulă nu sunt accesibile conștientului – sunt intuitive. Cunoștințele tacite – sunt cunoștințe metodice. Diferența constă în aceea că cunoașterea explicită răspunde la întrebare prin *știu ce este, iar* cunoașterea tacită – prin *știu cum* [14].

Este evident că organul de urmărire penală nu poate deține cele mai ample și aprofundate cunoștințe din domeniul finanțelor și circulației mijloacelor financiare în amplul mega circuit. Anume aspectele legate de cunoștințele tacite, experiența cotidiană și profesională deseori fac ca organul de urmărire penală să se poată orienta în labirintul financiar.

Începând procesul de adunare a datelor, ofițerul de urmărire penală nu cunoaște cu exactitate din timp la care rezultat final vor conduce aceste informații și, firește, nu are imaginea deplină a caracteristicii criminalistice a evenimentului infracțional. Această particularitate a activității de cunoaștere generează anumite dificultăți la adunarea, selecția și evaluarea informației obținute, de aceea apare necesitatea de a elabora și a verifica o mare diversitate de versiuni vizând natura sau valoarea anumitor fapte, circumstanțe și relațiile dintre ele [15].

Totuși, evoluția tehnologiei informației și a sistemelor informatice aflată în pronunțată accesivitate și-a pus amprenta asupra tuturor domeniilor vieții sociale, economice, civile etc., influențând decisiv progresul umanității. Acest adevărat „*cyberspațiu*” oferă, pe lângă multiplele avantaje, posibilitatea săvârșirii de infracțiuni într-o altfel de modalitate decât cea tradițională [16].

Trebuie să se țină cont de faptul că la moment finanțele și circulația finanțelor la scară largă sunt integrate în sistemele electronice informatice. Aici urmează să facem recurs la detaliile din psihologie prezentate de notoriul savant David Mayers în privința cunoștințelor tacite și intuiției de care trebuie să facă uz organul de urmărire penală. Desigur acest aspect nu trebuie să fie elementul definitoriu în inițierea și parcurgerea investigațiilor financiare.

Însă urmează a fi luat în calcul că pentru organul de urmărire penală și cel de investigații speciale de cele mai deseori investigațiile sunt perturbate și sabotate prin

aspectul de secret comercial și/sau secret bancar. Dacă să ne referim la politicile de creditare a băncilor, de regulă ele se prezintă ca secret bancar.

Din raționamentele de secret bancar și dispunând de mijloace sofisticate de protecție a informației bancare, instituțiile financiare de regulă nu sunt cooperante cu organul de urmărire penală. În practica internațională a organelor de urmărire penală se recurge la infiltrarea agenților sub acoperire sau a ofițerilor sub acoperire în instituțiile de creditare.

Conduita agentului sub acoperire, care înglobează în sine regulile de comportament ale agentului în activitatea specială de investigație, face parte din categoria tacticii și metodicii de investigație sub acoperire. În consecință, în primul rând urmează să definim conceptul de investigație sub acoperire și cel de agent sub acoperire, pentru a elucidate toate particularitățile conduitei acestui subiect în procesul de acumulare a datelor despre infracțiune.

Infiltrarea operativă în organizațiile criminale reprezintă introducerea unui colaborator titular sau a unei persoane care colaborează în mod confidențial cu organele investigativ-operative în mediul infracțional (grup, organizație criminală) sau la obiective (întreprinderi, organizații, instituții) în scopul colectării informațiilor despre persoane, fapte și împrejurări de interes operativ și al îndeplinirii altor misiuni operative în vederea realizării sarcinilor activității operative de investigație. Infiltrarea operativă posedă un caracter complex, îmbrăcând forma unei operațiuni speciale ce include măsuri organizaționale, tactice, tehnice, materiale de investigație operativă, de securitate etc., precum și de perfectare a actelor de identitate necesare și a altor documente de acoperire. Operațiunea specială de infiltrare operativă se realizează pe etape, fiind precedată de desfășurarea altor măsuri operative de investigații, precum chestionarea, culegerea de informații, urmărirea, experimentul operativ și, după caz, alte măsuri necesare infiltrării operative.

În literatura de specialitate autohtonă s-a abordat destul de nuanțat această măsură specială de investigație. Investigația sub acoperire reprezintă o măsură specială de investigații, a cărei realizare este bazată pe infiltrarea conspirată a ofițerului subdiviziunii specializate (sau a confidentului) în structurile criminale sau în rândurile funcționarilor unor organizații, firme, întreprinderi etc., în scopul culegerii datelor și informațiilor despre persoanele, faptele și circumstanțele care prezintă interes din punctul de vedere al activității speciale de investigații, influenței asupra unor persoane, precum și în scopul participării conspirate la alte acțiuni ce țin de soluționarea (sau de crearea condițiilor pentru soluționarea) sarcinilor activității speciale de investigații.

Infiltrarea operativă urmează a fi considerată nu doar în sens restrâns, ca un proces de infiltrare, penetrare în scopul strângerii informației, dar și ca rezultat intermediar sau finit în următoarele modalități:

- fortificarea poziției în obiectul de infiltrare;
- accesul la informația ce prezintă interes operativ;
- crearea circumstanțelor ce contribuie la obținerea informației de către persoanele infiltrate;
- efectuarea măsurilor de căutare și cercetare;

- identificarea persoanelor și faptelor ce prezintă interes operativ;
- stabilirea contactului (relațiilor de încredere) cu anumite persoane identificate; culegerea informației operative;

- efectuarea altor măsuri în scopul soluționării sarcinilor.

Infiltrarea operativă poate fi realizată prin următoarele două modalități:

1) *introducerea confidentului* (ofițerului operativ sau a colaboratorului) în obiectul de interes operativ sau în mediul apropiat acestuia;

2) *racolarea (recrutarea) agentului* din membrii obiectului de interes operativ.

Etapele racolării sunt următoarele:

- 1) studierea clandestină a persoanei;
- 2) verificarea informației colectate;
- 3) identificarea sau crearea unei baze de recrutare ori găsirea unei modalități de consolidare a acestei baze;

- 4) stabilirea relațiilor confidentiale;

- 5) implicarea treptată într-o cooperare secretă sau după evaluare și verificare, propunerea directă de recrutare și începerea pregătirii recrutului.

În acest sens, sunt aplicate anumite modalități de racolare, în dependență de caz. Aici, modalitățile de racolare reprezintă „*totalitatea mijloacelor de influență fizică sau morală asupra unei persoane pentru a o implica într-o cooperare secretă în rolul unui agent*”. Există trei metode de a exercita presiuni asupra unei persoane: metoda *convinșerii*; metoda *sugestiei*; metoda *constrângerii* [17].

Într-o altă ordine de idei, criminaliștii din Federația Rusă conchid că la investigarea infracțiunilor din segmentul financiar-bancar urmează a fi luate în calcul și cauzele care au facilitat acordarea ilegală a creditului sau împrumutului, precum și factorii care se referă la gradul de vinovăție a persoanelor implicate, printre care:

- Lacunele legislative în domeniul creditării sau reglementarea defectuoasă a procedurii de examinare și acceptare a unui credit sau împrumut;

- Nerespectarea condițiilor și cerințelor care sunt inserate în actele normative fie ale autorității de reglementare sau în actele corporative interne;

- Acceptarea creditelor și împrumuturilor în situația de prezentare a dosarului de creditare incomplet sau defectuos format;

- Verificarea superficială a solicitanților de credite și împrumuturi (persoane fizice sau juridice) fără studierea detaliilor din istoria creditară;

- Emiterea deciziilor de acordare a creditelor de către subiectul necorespunzător al instituției de credit;

Acordarea creditelor sau împrumuturilor fără existența garanțiilor personale sau reale adecvate [18, p. 281-282].

Organul de urmărire penală, de regulă, trebuie să fie specializat în investigarea acestor tipuri de infracțiuni. Având specialitatea necesară și dezvoltate aptitudinile, urmează să țină cont de recomandările tactice descrise și practica pozitivă a organelor de investigații.

Referințe:

1. GHEORGHITĂ, M. Noțiunea, obiectul și sarcinile metodicii criminalistice. În: *Materialele Conferinței „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”*. Chișinău, 2013, p. 89-95. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/89-95_6.pdf
2. GHEORGHITĂ, M. *Tratat de Criminalistică*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. 872 p. ISBN 978-9975-53-834-3
3. SORESCU, L. *Insolvența bancară în dreptul comerțului internațional*: Monografie. București: Universul Juridic, 2010. ISBN 978-973-127-222-1
4. Legea privind Comisia Națională a Pieței Financiare, nr. 192-XIV din 12.11.1998 (în vigoare 04.03.1999).
5. Legea cu privire la banca națională, nr. 548-XIII din 21.07.1995 (în vigoare 12.10.1995); Legea privind activitatea băncilor, nr. 202 din 06.10.2017 (în vigoare 01.01.2018).
6. ȘESTACOVSCAIA, A., STRECHI, M. Politica băncilor comercial privind creditarea întreprinderilor în Republica Moldova. În: *Anuarul Științific al Institutului de Relații Internaționale*, 2007, nr. 5. ISSN 1857-1840
7. Legea cu privire la piața de capital, nr. 171 din 11.07.2012.
8. GHEORGHITĂ, M. *Rolul ofițerului de urmărire penală în cercetarea criminalistică a infracțiunilor*. Disponibil: https://juridicemoldova.md/7086/rolul-ofițerului-de-urmarire-penala-la-cercetarea-criminalistica-a-infracțiunilor.html#_ftnref1
9. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14-03-2003; Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la tratamentul riscului de credit pentru bănci potrivit abordării standardizate, nr. 111 din 24.05.2018 (în vigoare 30.07.2018).
10. DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea Juridică, 2011. ISBN 978-9975-53-015-6.
11. PIPEREA, Gh. *Insolvența: legea, regulile, realitatea*. Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-973-1911-10-6
12. GHEORGHITĂ, M. *Tratat de Criminalistică*. Chișinău, 2017, p. 329. ISBN 978-9975-53-834-3
13. DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea Juridică, 2011, p. 395. ISBN 978-9975-53-015-6
14. MYERS, D. *Intuition its Powers and Perils*. University Press, 2012.
15. GHEORGHITĂ, M. *Rolul ofițerului de urmărire penală în cercetarea criminalistică a infracțiunilor*, 2020. <https://juridicemoldova.md/7086/rolul-ofițerului-de-urmarire-penala-la-cercetarea-criminalistica-a-infracțiunilor.html>
16. TALPĂ, B. *Scurtă incursiune în caracteristica criminalistică a infracțiunilor*

- informatice*, 2020. <https://juridicemoldova.md/6987/scurta-incursiune-in-caracteristica-criminalistica-a-infracțiunilor-informatice.html>
17. ROMAN, D., ENI, A. *Caracteristica conduitei agentului sub acoperire în activitatea specială de investigație*, 2020. <https://juridicemoldova.md/7446/caracteristica-conduitei-agentului-sub-acoperire-in-activitatea.html>
18. КОРШУНОВ, О.Н., СТЕПАНОВ, А.А. Курс Криминалистики, в трех томах. Том III. Санкт-Петербург, 2004. ISBN 5-94201-327-6